

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	26.10.2019
Received / Makale Geliş	12.08.2019	Published / Yayınlanma	28.10.2019

PETROL DIŞI SEKTÖR GELİŞİMİNİN AZERBAIJAN EKONOMİSİNE ETKİSİ THE EFFECT OF NON-PETROLEUM SECTOR DEVELOPMENT ON AZERBAIJAN ECONOMY

Yüksek Lisans Öğrencisi Arif ABBASOV

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0003-4714-7459

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1466>

Reference: Abbasov, A. (2019). Petrol Dışı Sektör Gelişiminin Azerbaycan Ekonomisine Etkisi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(43): 3190-3197.

ÖZET

Azerbaycan, yakıt ve enerji modelinden yenilikçi bir modele geçişte bir dönüm noktasındadır. Ülkenin ekonomik gelişimi, düşük petrol fiyatları döneminde devlet politikasının ana yönüdür. Hükümet programlarının çoğu, petrol dışı sektörün gelişmesini desteklemeye odaklanmaktadır. Bu, ekonominin tüm sektörlerinin aşamalı olarak yeniden canlandırılmasının gerçekleştirildiği Stratejik Yol Haritasının devlet kavramı ile kanıtlanmaktadır. Makale, turizm endüstrilerinin gelişmesinde, hidrokarbon rezervlerinin rasyonel kullanımında, kentsel gelişimin gelişmesinde ana yönleri tartışıyor. Makale ayrıca, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dünya ekonomisine entegrasyonunu ve ulaştırma altyapısının yeniden yapılandırılması, ülkenin transit olanaklarının rasyonel kullanımı, yurtiçi nakliye firmalarının rekabet edebilirliğinin artırılması ve nakliye hizmetlerinin ihracatının geliştirilmesi nedeniyle dış ticaretin genişlemesini konu alıyor. Bazı endüstrilerin mevcut durumunun geliştirilmesine dayanarak, makale ayrıca bazı önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Ekonomik Büyüme, Turizm, Belediye, Modernleşme, Özel Sektör, Entegrasyon

ABSTRACT

Azerbaijan is at a turning point in the transition from a fuel and energy model to an innovative model. The economic development of the country is the main aspect of state policy in the period of low oil prices. Most government programs focus on supporting the development of the non-oil sector. This is evidenced by the state concept of the Strategic Roadmap, in which a gradual revitalization of all sectors of the economy is carried out. The article discusses the main aspects of the development of tourism industries, the rational use of hydrocarbon reserves, and the development of urban development. The article also focuses on the integration of the Republic of Azerbaijan into the world economy and the restructuring of transport infrastructure, the rational use of the country's transit facilities, the increase in the competitiveness of domestic transport companies and the expansion of foreign trade due to the development of export of transport services. Based on the generalization of the current situation of some industries, the article also makes some recommendations.

Keywords: Economy, Economic Growth, Tourism, Municipality, Modernization, Private Sector, Integration

1. GİRİŞ

Modern koşullar, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin petrolden bağımlılığını azaltma ihtiyacını zorunlu kılmaktadır. Azerbaycan ekonomisinin asıl görevi, kalkınma sürecinde dünya ülkelerinin gerisinde kalmayı önlemektir. Her şeyden önce, bu, ekonomideki hidrokarbon kaynaklarına olan mevcut bağımlılığı ortadan kaldırmayı, bu şekilde önemli ve önemli bir konunun odağını koruyarak orta ve uzun vadeli bir hammadde ekine dönüşme ve dünya ekonomisinin teknolojik bir "dışlayıcısı" tehdidini önlemeyi gerektirir.

Son on yılda, hidrokarbon ihracat faktörü, ekonomik büyümenin temel itici gücü olmuştur, ancak bu aşamadaki asıl görev, petrol dışı sektörün hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamak, ekonominin verimliliğini ve rekabetçiliğini artırmak ve ilerlemesini yenilikçi bir temelde sağlamaktır.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi, ülkenin ekonomik gelişimi devlet politikasında bir önceliklidir. Devletin artan dikkati, petrol dışı sektörün gelişmesine harcanıyor. Son on yılda, hidrokarbon ihracat faktörü, ekonomik büyümenin ana itici gücü olmuştur, ancak mevcut aşamadaki asıl görev, petrol dışı sektörün hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamak, ekonominin verimliliğini ve rekabetçiliğini artırmak ve ilerlemesini yenilikçi bir temelde sağlamaktır.

Çalışmanın amacı, Azerbaycan'ın petrol dışı sektörünün ekonomisi üzerindeki etkisindeki eğilimleri incelemektir. Araştırmanın farklı bir amacı, petrol dışı sektör gelişiminin mevcut durumunun kapsamlı bir analizine dayanan, petrol dışı sektörün gelişme eğilimleri hakkında bilimsel olarak sağlam öneriler geliştirmektir.

Araştırmanın teorik ve metodolojik temeli, iktisat bilimi klasikleri ve önde gelen iktisatçıların eserleri, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilgili yasaları, Başkanın kararları, Bakanlar Kurulu kararları ve emirleri ve diğer yasal belgelerdir. Araştırma veri tabanı, Devlet İstatistik Komitesi ile Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomi ve Sanayi Bakanlığı'nın verileri, Ulusal Bankası ve diğer devlet kurumlarının ön raporları ve bilimsel-pratik konferans materyalleridir.

2. AZERBAJCAN'DA PETROL DIŞI SEKTÖRÜN ŞU ANDAKİ GELİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Son yıllarda, ülke, bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınmasını, bölgelerin sosyo-ekonomik gelişme programlarını, devlet politikasının ayrılmaz bir unsuru olarak kullanmaktadır ve bu programların öngördüğü faaliyetler uygulanmaktadır. Böylece, petrol dışı sektörün sürdürülebilir kalkınması, ülke bölgelerinin dengeli kalkınması, bölgelerdeki kamu hizmetlerinin ve sosyal altyapının iyileştirilmesi amacıyla, 11 Şubat 2004 tarihli ve 24 Temmuz tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararı Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişimine İlişkin Devlet Programı, 2009 - 2013 yılları için, 14.04.2009 tarih ve 80 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile onaylanmıştır. Sektörün gelişmesini, ekonominin çeşitlendirilmesini ve 2004'ten başlayarak dengeli bir bölgesel ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişme ile ilgili tedbirlerin sürdürülmesini hızlandırmak amacıyla, 27 Şubat 2014 tarih ve 118 sayılı Ülke Cumhurbaşkanı Kararnamesi uyarınca. "2014-2018 için Azerbaycan Cumhuriyeti bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişme devlet programı" kabul edildi. Bu faaliyetlerin bir sonucu olarak, tüketim mallarında kendi kendine yeterlilik seviyesi, yerel kaynaklar ve hammaddeler ile ihracata yönelik ürünlerle çalışan sanayi komplekslerinin sayısı, iş ortamı seviyesi, yatırım hacmi ve özel işletmelere sağlanan destek artmıştır (Azerbaycan Ekonomi Bakanlığı, 2019).

Petrol sektörü son 8 yılda Azerbaycan'da kaydedilen hızlı ekonomik büyümede öncü bir rol üstlenirse de, petrol dışı sektör son yıllarda ekonomik büyümenin ön saflarında yer aldı. Resmî istatistiklere ve makroekonomik göstergelere göre, son 8 yılda ülkedeki petrol dışı sektördeki büyüme 2,2 katını aşmıştır. Ekonomiyi çeşitlendirmek için petrol gelirlerini harcama stratejisi haklı. Azerbaycan, geçiş yapan her ülke gibi, güçlü bir ekonomi oluşturmak için doğal kaynaklarından yararlanmış, ancak ekonomisini başarılı bir şekilde çeşitlendirmiş ve kaynaklardan elde ettiği gelirle petrole olan bağımlılığını en aza indirmiştir. Bu stratejinin bir sonucu olarak inşaat, turizm, tarım, ulaştırma, bilgi ve iletişim teknolojileri sektörlerinde istikrarlı bir büyüme eğilimi var. Bu eğilimin bir göstergesi olarak, son 8 yılda ülkede 1 milyonun üzerinde iş yaratıldı ve bunun çoğu petrol dışı sektörde gerçekleşti (Ahmadov, 2018).

Elektrikli makine ve ekipmanlar, parçalar, kimyasal ürünler, inşaat malzemeleri, hazır tekstil ürünleri vb. dahil olmak üzere yağsız ürünler şu anda Azerbaycan'da üretilmektedir ve farklı bölgelere ihraç edilmektedir. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine ve ekonomik çeşitliliği ve petrol dışı sektörün gelişimini teşvik etmek üzere Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan kalkınma programlarına dayanan küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek için fonlara harcandı. Bu harcamalar kısa sürede meyve vermeye başladı ve ekonominin petrol dışı sektöründe büyük bir artışa yol açtı. 2009-2013 yılları için Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomik Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişimi, 2008-2015 Yılı Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Yoksulluğun Azaltılması ve Sürdürülebilir Kalkınma konulu Devlet

Programı, ekonomik çeşitlendirmeye yönelik tedbirlerin uygulanmasına ilişkin kararname ve emirlerle birlikte. ", " Azerbaycan Cumhuriyeti Nüfusunun 2008-2015 Dönemi Güvenilir Gıda Maddeleri Devlet Programı "programı ve diğer programlar başarıyla uygulandı (Salahov, 2016).

Ülkede yapılan yatırımların sektörel yapısının ülke ekonomisinin yapısını önemli ölçüde etkilediği belirtilmelidir. Dolayısıyla, ekonomik büyüme oranını belirleyen temel faktörlerden biri yatırım hacmidir. Ne kadar çok yatırım yapılırsa, o bölgedeki büyüme oranı o kadar yüksek olur.

Tablo 1. Petrol Dışı Sektöre Yapılan Yatırımlar (%)

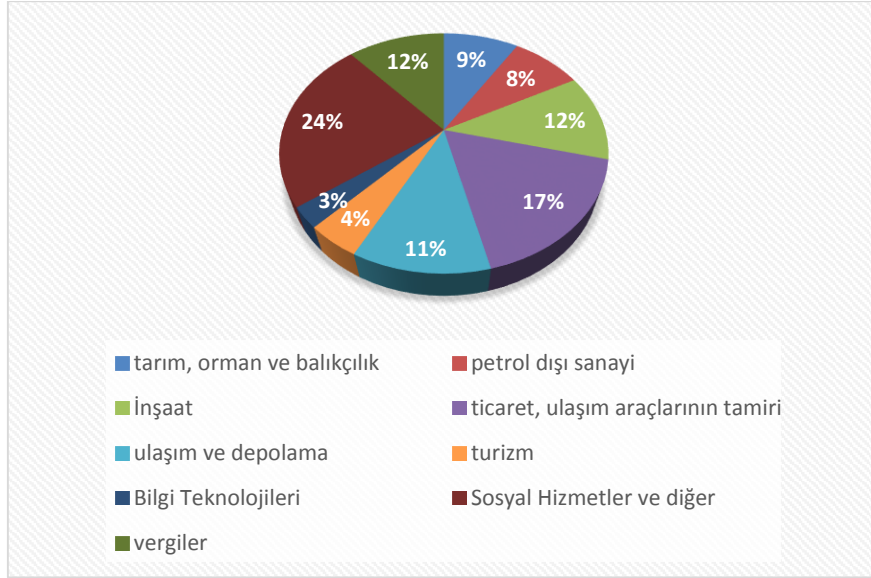
Yıllar	Petrol Dışı Sektör
2000	48.1
2001	41.3
2002	31.2
2003	26.8
2004	24.7
2005	34.8
2006	45.3
2007	52.8
2008	70.6
2009	73.4
2010	70.1
2011	76.0
2012	75.0
2013	71.5
2014	69.8
2015	58.7
2016	54.0
2017	54.3
2018	54.6

Kaynak: Azerbaycan İstatistik Kurumu, 2019

Devlet İstatistik Komitesi'nin aylık raporuna göre, 2017'nin ilk 5 ayında, sermayeye 5661.7 milyon manat, petrolde 3.663.5 milyon manat, petrol dışı sektörde 2008.2 milyon ve toplam yatırımların % 73.1'ine yatırım yapıldı. Kurulum işlerine harcanması gerçeği dikkat çekicidir. Başka bir deyişle, Udan petrol sektörü çok fazla yatırım yapıyor. Yatırım yapılan fonların % 82.9'u üretim tesisleri, % 11.9'u hizmetler ve % 5.2'si toplam 630.000 metrekarelik bir alana sahiptir

Azerbaycan'daki yatırımların çoğu petrol sektöründe yapılmaktadır. Bununla birlikte, ülkemizde petrol dışı sektör bunun için iyi bir temele sahiptir. Son zamanlarda, petrol dışı sektöre iç ve dış yatırımların da yatırım yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, en önemli iş olan, petrol dışı sektöre daha fazla yabancı yatırım çekmek için çaba gösterilmektedir (Ahmadov, 2018).

Ocak-haziran 2018'de, ekonominin petrol dışı sektörü 20.637.0 milyon manat üretmiştir; bunun % 52.6'sı sosyal ve diğer hizmetler, ticaret, taşıt onarımı ve inşaat alanlarında harcanmıştır. Ülke ekonomisinin petrol dışı sektörüne kattığı değer Ocak-Haziran 2018'de bir önceki yılın aynı dönemine göre % 2 arttı. Petrol dışı sektörde katma değer Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) içindeki payı % 55,8'dir. Petrol dışı sektörün alt sektörlerinde GSYİH'ye en olumlu katkı, taşımacılık ve depolama, inşaat ve ticaret ve taşıt tamiri olmuştur (Azerbaycan İstatistik Kurumu, 2019).

Resim 1. Petrol dışı sektörde katma değerın sektörlere göre dağılımı

Kaynak: Azerbaycan İstatistik Kurumu, 2019

Petrol dışı sektörün çoğu sektöründe katma değerın büyüme oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre daha yüksektir. 2017'nin ilgili döneminde tarım, ormancılık ve balıkçılık %7,6, ticari ve ulaşırma onarımı %2,4, ulaşırma ve depolama %7,1, turizmde konaklama ve %5,4, turizm ve yemek hizmeti %4,9, sosyal ve diğer hizmetler %0,6 oranında artmıştır (Azerbaycan İstatistik Kurumu, 2019).

Petrol dışı sanayide Ocak-Haziran 2018'de katma değer, bir önceki yılın aynı dönemine göre %11,1 oranında artarak 1726,6 milyon manata ulaştı. Petrol dışı sektörün GSYİH içindeki payı %4,7, petrol dışı sektör katma değerinde %8,4, petrol dışı sektör katma değerinde %9,9 olmuştur. Madencilik sektörünün petrol dışı sektördeki katma değer yapısındaki payı %3,1, imalat sanayinin payı %72, elektrik, gaz ve buhar üretimi, dağıtım ve tedarik oranı %21,5, su temini ve atık arıtım oranı %3,4 olarak gerçekleşmiştir. Petrol dışı sektör Ocak-Haziran 2018'de 5165,3 milyon manat değerinde mal üretti ve bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,8 arttı.

2018'in ilk yarısında, 44 girişimcilik ülkedeki ekonomik faaliyeti artırmak, ihracata yönelik ürünlerin üretimini desteklemek ve yatırımı teşvik etmek için 55 yatırım teşviki sundu. Tüzel kişilikler ve bireysel girişimciler 451 makine teknolojik ekipman, 109 milyon ABD Dolar tesislerin ithalatı ve 28 milyon ABD dolar iş avantajı için yatırım teşvik belgesi aldı. Bu projeler neticesinde, yerel üretime 479,8 milyon manata yatırım yapılması ve 3,566 yeni iş yaratılması planlanmaktadır (Azerbaycan İstatistik Kurumu, 2019).

Ocak-Haziran 2018 Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Temizlik Tesisleri Kompleksi, Bakü, Yasamal-1 ve Gobu'daki Yüksek Gerilim Teçhizatı, 110/35/10 kV, 35 / 10-6 kV Elektrik Santrali 120, Bakü Uluslararası Seaport Ticaret Kompleksi, Haydar Aliyev Modern Eğitim Kompleksinin Yeni Binası, Mingachevir Endüstri Parkı, Mingachevir Tekstil LLC İki iplik fabrikası, Goranboy'da Bölgesel Agropark, Şamkir-Samukh-Goranboy ana sulama kanalı 110/35/10 kV "Delimammadli" ler, Dalimammadli-Kushchu-Fahrli-Gurbanzade-Alpout karayolu, Haçmaz bölgesindeki "Azerkhalcha" OJSC'nin Haçmaz şubesi tesisler işletmeye alındı (Azerbaycan İstatistik Kurumu, 2019).

Ülke ekonomisinin sürdürülebilir kalkınması, ülke ihracat kapasitesinin yanı sıra rekabetçi ürünlerin üretimi ve istihdamın sağlanması gibi önemli konular, petrol dışı sektörün kalkınmasını teşvik etmek için alınan tedbirler sürdürecektir.

Azerbaycan'da petrol dışı sektörün son yıllarda sürdürülebilir gelişme eğilimi, uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından ülke derecelendirmesini artırmanın temelini oluşturuyor. Nisan 2012'de, uluslararası derecelendirme kuruluşu Moody's Investors Service, Azerbaycan'ın devlet notunu Ba1'den Baa3'e yükseltti. Aynı zamanda, Azerbaycan'da petrol dışı sektörün hızla gelişmesi, derecelendirmeye katkıda bulunan faktörlerden biri olarak gösterildi. Kurum, hükümetin Ulusal

Girişimcilik Destek Fonu aracılığıyla özel sektöre aktif olarak destek verdiğini belirtti. Sadece 2010 yılında 100'den fazla şirket 125 milyon dolarlık imtiyazlı kredi aldı. Ayrıca, Aralık 2011'de, saygın bir uluslararası derecelendirme kuruluşu Standard & Poor's, hem yurt içi hem de yurtdışı para birimlerinde Azerbaycan'ın uzun vadeli ulusal kredi notunu 'BBB-' ye yükselterek yükseltti ve böylece Azerbaycan'a yatırım notu verdi. Ajans ayrıca, Azerbaycan'ın kısa vadeli ulusal kredi notunu hem yabancı hem de yerel para birimlerinde bir adım yükselterek "B" 'den "A-3" e yükseltti. Petrol dışı sektörde sürdürülebilir kalkınma kilit faktörlerden biri olarak dikkate alınmıştır. Ayrıca, ekonominin çeşitlendirilmesine ve petrol dışı sektörün gelişmesine yönelik stratejiler neticesinde Azerbaycan, Davos Ekonomik Forumu'nun değerlendirmesine göre BDT'deki ekonomi ve rekabetçilik sıralamasında 55. sırada yer aldı (Ahmadov, 2018).

Böylece Azerbaycan, uzun vadeli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlamak için zengin petrol ve gaz rezervlerini başarıyla kullanıyor. Petrol dışı sektörün gelişmesinde itici güç olan "siyah altının" insan sermayesine dönüşmesi ve gelecekte bu gelirlere bağlı olmayacak güçlü ve rekabetçi bir ekonomi oluşturma stratejisi de sonuç verecektir.

3. AZERBAJCAN'IN PETROL DIŞI SEKTÖRÜNÜN GELİŞME YÖNLERİ

Petrol dışı sektörün gelişmesinde önemli bir görev, turizmin ekonominin en karlı sektörlerinden birine dönüşmesi, sosyal ve çevresel gereklilikleri karşılayan etkili ve rekabetçi modern turizm komplekslerinin oluşturulması ve bu sektörde yeni işlerin yaratılmasıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde turizmin gelişmesi, ayrıca bu alandaki uluslararası iş birliğinin genişletilmesi de öncelikli gelişme alanlarıdır. Turizm endüstrisinin gelişmesinin ana yönleri aşağıdaki gibidir (Kuliev, 2007):

- Turizm endüstrisinin yanı sıra rekabetçi bir turizm altyapısının oluşturulması;
- Mevcut turist tesislerinin uluslararası gereklilikler ve standartlar ile uyumlu hale getirilmesi;
- Turizm hizmetleri alanında en iyi uygulama ve standartların geliştirilmesi ve uygulanması;
- Ülkenin turizm ve rekreasyon bölgelerinin yasal statüsünün belirlenmesi, cumhuriyette turizm bölgelerinin ve rotalarının belirlenmesi;
- Turizm alanında zengin deneyime sahip ülkelerle personel eğitimi alanında uluslararası iş birliğinin genişletilmesi.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ekonomik güvenliğinin sağlanmasında hidrokarbon rezervlerinin rasyonel kullanımı büyük önem taşımaktadır. "Yüzyılın Sözleşmesinin" imzalanmasıyla, ülkeyi enerji alanında dünyanın önde gelen ülkelerinden biri haline getiren uluslararası petrol şirketleri tarafından Azerbaycan'ın enerji sektöründeki uzun vadeli yatırımlarına garanti verilmiştir. Ülkenin yakıt ve enerji kompleksinin karşı karşıya kaldığı asıl görev, ülke ekonomisinin ve enerji kaynaklarına sahip nüfusun ihtiyaçlarını daha tam olarak karşılamaktır (Kuliev, 2007).

Cumhuriyette son yıllarda yatırım için elverişli bir ortamın oluşturulması sonucunda, yaşam alanı ve ev tesislerinde önemli bir artış olmuştur. Bu, kentsel planlama mevzuatına uygun olarak, mevcut toplumsal altyapının ve hizmet organizasyonunun yeniden yapılandırılmasının bir piyasa ekonomisinin gereksinimlerine uygun olarak yapılmasını gerekli kılmaktadır. Planlanan hedeflenen reformların uygulanması sonucunda, konut ve toplumsal hizmetler sektöründeki nüfusa sunulan hizmet düzeyinin uluslararası standartlara getirilmesi beklenmektedir. Bu durum aşağıdakileri içerir (Salahov, 2016):

- Acil bina ve yapılarda rehabilitasyon ve yoğunlaştırma çalışmaları yapılması;
- Kamu hizmetleri alanındaki yeniden yapılandırma önlemlerinin hızlandırılması;
- Mevcut ısı hatlarının restorasyonu, modernizasyonu ve yeniden inşası;
- Evsel atıkların toplanması, taşınması, geri dönüşümü ve işlenmesi, özel sektörün bu sektöre çekilmesi, içme suyu tedarik sektöründe yeniden yapılanma önlemlerinin sürdürülmesi ve dünya standartlarına güvenilir su tedarik önlemlerinin getirilmesi için yeni girişimlerin oluşturulması;

- İçme suyu tedarik hatlarının ve kanalizasyon hatlarının restorasyonu, ayrıca özel sektör ve belediyelerin ülke şehirlerinde, bölgesel merkezlerde ve özellikle kırsal alanlarda yeni hatlar ve yapılar inşa etme sürecine dahil edilmesi.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dünya ekonomisine entegrasyonu ve dış ticaretin genişlemesini hızlandırmak için, ulaştırma altyapısının yeniden yapılandırılmasını, ülkenin transit imkanlarının rasyonel kullanılmasını, iç yük taşıyıcılarının rekabet edebilirliğinin artırılmasını ve ulaştırma hizmetlerinin ihracatının geliştirilmesini gerektirmektedir. Önümüzdeki dönemde, ülkenin ulaşım sisteminin etkili bir şekilde geliştirilmesini, yeni modern yol ve yol yapılarının, köprülerin, yer altı ve yer geçitlerinin ve duraklarının inşasının, toplu taşımayı düzenleyen düzenleyici çerçevenin iyileştirilmesi ve diğer gelişmelerin sağlanması için tedbirlerin geliştirilmesi planlanmaktadır. Bu alanın kapsamlı bir şekilde gelişmesini sağlamak ve ulaştırma hizmetlerinin geliştirilmesini daha da genişletmek ve iyileştirmek için, aşağıdaki alanlarda önlemlerin uygulanması planlanmaktadır (Baranov, 2010):

- Ülkenin karayolu iletişim kompleksinde bulunan çeşitli ulaştırma modlarının ritmik gelişimi;
- Ülkenin uluslararası ve transit koridor ve yollarının yanı sıra bölgeler arası, şehir içi ve bölge içi karayolu taşımacılığı altyapısının dengeli bir şekilde geliştirilmesi;
- Ulusal karayolu taşımacılığı sisteminin, ülkeden ve ana araçlardan uluslararası standartlara uygun olarak geçen ulaşım ve iletişim trafiğinin modernizasyonuna dayanan küresel iletişim alanına entegre edilmesi;
- Yolların, iletişim hatlarının ve diğer altyapıların inşaatı, yeniden inşası ve geliştirilmesi için projelerin uygulanmasının devamı.

Son yıllarda, Azerbaycan Cumhuriyeti hızla iletişim ve bilgi teknolojisi geliştirmektedir. 21. yüzyılda bilgi toplumuna geçiş, e-devlet oluşumu ve ülkedeki entelektüel potansiyelin gelişmesi cumhuriyetin sosyo-ekonomik gelişimini arttırmada önemli görevlerden biri haline gelmiştir (Aleksperov, 2007). Aynı zamanda, iletişim ve bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi yoluyla ülkenin kapsamlı refahının kazanılması ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi yoluyla Ulusal Stratejinin uygulanması, genel kalkınma için öncelikli alanlardan biridir. Rasyonel kullanımı, iletişim ve bilgi teknolojilerinin örgütsel, yasal, teknik ve personel modernizasyonu, bilgi ve iletişim teknolojisi endüstrisinin oluşumu, bu sektöre yeni yatırımlar çekmesi ve girişimcilik faaliyetlerinin yaygınlaşması nedeniyle mevcut potansiyelin genişlemesi, ülkedeki bilgi toplumuna geçiş görevi görmektedir.

Bu sektördeki hedeflere ulaşmak için aşağıdaki alanlarda uygun önlemlerin alınması gerekmektedir (Kuliev, 2007):

- Gelişmiş bir bilgi ve iletişim altyapısının oluşturulması, tek bir ulusal alanın oluşturulması;
- Rasyonel, şeffaf ve kontrollü bir kamu yönetimi ve yerel yönetim sağlamak için e-devlet oluşturulması;
- Eğitimde dünya bilgi kaynaklarının rasyonel kullanımının organizasyonu, etkileşimli eğitim fırsatlarının kullanımının genişletilmesi;
- Bölgelerde evrensel iletişim hizmetleri (telekomünikasyon, bilgi teknolojisi ve posta) sağlamak;
- İnternet ağını tüm bölgelerde kullanma olanaklarının genişletilmesi.

Çevre üzerinde olumsuz etkiye sahip olan etkenleri önlemek ve ülkedeki çevresel durumu iyileştirmek için, Hazar Denizi kıyı şeridindeki atıksu artımı, Absheron Yarımadası'nda, ülkenin diğer bölgelerinde bir dizi su havzası, restorasyon ve iyileştirme, hava kalitesi, kirlenmiş arazilerin ıslahı, geniş arazilerde orman ve yeşil alanların dikilmesi, peyzaj ve diğer faaliyetler gibi bazı önlemler planlanmaktadır. Ülke ekonomisinin hızlandırılmış gelişimi, çevre kirliliği ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı ile ilgili sorunların çözümüne yönelik tedbirlerin uygulanmasının önemini arttırmaktadır. Bütün bunlar önümüzdeki yıllarda aşağıdaki alanlarda çalışma yapılmasını gerekli kılmaktadır (Aleksperov, 2007):

- Kura, Araz ve diğer nehirlerin hidrolojik izlemesinin iyileştirilmesi,

- Yeşillendirme çalışmalarının genişletilmesi, cadde ve şehir ve kasabaların caddelerinin iyileştirilmesi,
- Ağaçlandırma.

Son yıllarda, altyapı projelerinin uygulanmasında ve ülke nüfusunun sosyal durumunun iyileştirilmesi alanında belediyelerin yerel doğal ve işgücü kaynaklarının verimli kullanılması sürecinde gerekli kılan aktif bir katılım olmuştur. Gelecek dönemde, özyönetim organlarının da, yeni ekonomik ilişkilerin oluşumu, girişimciliğin gelişmesi ve çiftlikler arası kaliteli ilişkilerin oluşturulması dahil olmak üzere, bölgelerin gelişmesi, nüfusun sosyal sorunlarının çözümüne aktif olarak katılmaları beklenmektedir.

4. SONUÇ

Petrol endüstrisi, Azerbaycan'ın ekonomik ve sosyal potansiyelinin güçlendirilmesinde etkili bir rol oynamasına rağmen, ulusal ekonominin petrol faktörüne bağımlılığının azalmasına yönelik adımlar atılmaktadır. Bu, ülkenin petrol dışı sektörlerine yapılan yatırımın artmasıyla doğrulanmaktadır. Enflasyonun asgari oranda tutulması ve ülke para biriminin istikrarı, turizm gelirlerinin artması, ülkenin ekonomik bölgelerinde bilgi iletişiminin yaygınlaşması, hızlı gelişme nedeniyle iş yerlerinin sayısının artmasını sağlayan politik ve sosyal istikrar ve para politikası üçüncül sektörün ve diğer faktörlerin petrol dışı sektörde daha da ilerlemesinde olumlu bir koşul yaratması bu yönde atılan adımlardandır. Makroekonomik istikrar, işletme mevzuatının iyileştirilmesi, kamu yönetimi ile ticari faaliyetler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve ayrıca ithalat ve ihracat işlemleri, serbest piyasanın varlığı ve bölgelerin sosyoekonomik gelişimi üzerine iki devlet programının uygulanması ve diğer faktörler ülke ekonomisinde dış yatırımın büyümesine katkıda bulunmaktadır. Bütün bunlar Azerbaycan için çok önemlidir çünkü petrol fiyatlarındaki düşüş olasılığı devlet bütçesi ve ülkenin ihracatı için olumsuz bir faktör olarak görülüyor.

Petrol dışı sektörün gelişmesi yönünde, 29 Aralık 2012 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan "Azerbaijan 2020: geleceğe bakış" protokolü bu sürece olumlu etki etmektedir. Bu anlaşmada gösterildiği gibi, petrol dışı sektörün gelişmesi için doğal ve ekonomik kaynakların yanı sıra verimliliğinin de artırılması gerekmektedir. Alternatif (yenilenebilir) enerji kaynaklarının kullanımının genişletilmesi, kurumsal durumun gelişimi, bilimsel ve teknik potansiyelin güçlendirilmesi, nitelikli personelin eğitiminin sürdürülmesi ve enerji tüketicilerinin aydınlatılması için motivasyon planlanmaktadır. Sadece devlet kurumlarının değil, aynı zamanda özel sektörün de bu süreçlere aktif katılımı ve enerji tarifelerinin derhal düzenlenmesi sağlanmalıdır. Üretim ağının, sosyal ve pazar altyapısının oluşturulması ve ayrıca ekonomide yeni gelişmiş yönetim biçimlerinin kullanılması da planlanmaktadır.

Petrol dışı sektör politikasında öncelikli faaliyet olarak, yatırım konusunda özel dikkat edilmesi, bölgelerde uzmanlaşmış ve karmaşık "endüstriyel şehirler" oluşturulmasına önem verilmelidir. Ganja'daki alüminyum üretim tesisinin ve Balakhani'deki atık işleme tesisinin işletmeye alınmasına başlanmıştır. Kimyasal, metalurji, makine, elektrikli ev aletleri, ışık, gıda ve diğer endüstriler gibi geleneksel olmayan petrol dışı branşların yanı sıra, yeni rekabetçi üretim faaliyetlerinin de desteklenmesi beklenmektedir. Anlaşmaya göre, petrol dışı sektörde yerli ve yabancı yatırımların çekilmesi ile kamu ve özel sektörlerin katılımı ve iş birliği teşvik edilmelidir. Turizm faaliyetlerini genişletmek için yasama ve normlar yeniden geliştirilmelidir.

Turizmin GSYİH içindeki payının artması ve özellikle Hazar havzası bölgelerdeki turizm altyapısının rekabet edebilirliği planlanmaktadır. Tarımsal ürünlerin üretimi ve işlenmesi, tarım sektöründeki işleme tesislerinin üretiminin artırılmasıyla, petrol dışı ve gıda güvenliğinin geliştirilmesi açısından öncelikli alan olarak genişletilecektir. Ekolojik olarak güvenli ürünlerin üretimini teşvik etmek için genetik kaynakların korunması, fidan, tohum yetiştiriciliği, soyağacı sığır yetiştiriciliği ve sığır türlerinin iyileştirilmesi gibi faaliyetler genişletilecektir. Kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuş olan 2008-2011 Devlet Yatırım Programı, "Petrol ve Gaz Kararlarının Yönetimi için Uzun Vadeli Strateji" uyarınca uygulamaya konulmuştur. İlgili maliyetler, "insan sermayesi" ve petrol dışı sektörün geliştirilmesi, mevcut altyapının iyileştirilmesi, yeni teknolojilerin kazanılması için harcanmalıdır.

KAYNAKÇA

BAKANLAR KURULU RAPORU (2011). Azerbaycan Cumhuriyeti, 2010 Yılı, Bakü.

BAKANLAR KURULU 2014 RAPORU (2014). Azerbaycan Cumhuriyeti: Azerbaycan Yayınevi, Bakü.

ALEKPEROV, A. A. (2007). Sosyo-ekonomik kalkınmanın finansal ve bütçe parametrelerinin düzenlenmesi. Bakü.

AHMADOV, B. S. (2018). Ulusal ekonomide yatırım karar alma mekanizması ve bunu etkileyen faktörler / *İktisadi Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (2)180-188.

BARANOV, V.D. (2010). Rusya ekonomisinin küreselleşmesi: dış ticaret etkisi. Monograf. - M: ed. Paçavra.

SALAHOV, S. V. (2016). Tarım sektörünün devlet düzenleme sorunları. Bakü: Işık.

KULİEV, R. A. (2007). Azerbaycan'ın geçiş ekonomisi: kalkınmanın bazı yönleri. Bakü.

İNTERNET KAYNAKLARI

Azerbaycaan Devlet İstatistik Kurumu: <https://www.stat.gov.az/>. Erişim Tarihi, 04.08.2019

Azerbaycan Ekonomi Bakanlığı: <http://www.maliyye.gov.az/>. Erişim Tarihi, 04.08.2019